

Družbene zahteve glede kazenskopravnega varstva gospodarstva

Ivan Bele*

Odnos med kazenskim pravom in stvarnostjo

Poskusili bomo podati kratko oceno ustreznosti nekaterih določb o kaznivih dejanjih zoper gospodarstvo, ki se v sedanjem času zdijo posebej pomembna. Morebitnim ugovorom, češ da je takšna ocena še prezgodnja, saj so od uveljavitve nove jugoslovanske kazenske zakonodaje pretekla šele dobra tri leta, ne kaže posvečati posebne pozornosti. Predvsem za večino določb o kaznivih dejanjih zoper gospodarstvo velja, da jih je nova jugoslovanska kazenska zakonodaja¹ prevzela — z večjimi ali manjšimi spremembami — iz prej veljavnega kazenskega zakonika.² Sicer pa ne dvomimo, da kazenskopravne določbe — starejše in novejšje — hočejo biti oprte na dolgoročno opredeljenih zahtevah po učinkovitem varstvu temeljnih družbenih vrednot. Dovoljemo pa si podvomiti o tem, da so družbene zahteve v kazenskopravnih določbah vselej zajete na tak način, da kazensko pravo ustreza vsakokratnim razmeram v družbi. Vprašanje, ali kazenskopravne določbe pravilno vrednotijo in izražajo družbene zahteve po kazenskopravnem varstvu, bi se potemtakem smelo postaviti že ob sami izdaji kazenske zakonodaje. Vprašanje pa seveda postane še bolj pereče, če pride v družbi, do takih spremenjenih razmer, ki se jih ob sprejemanju kazenske zakonodaje ni niti dalo natančneje predvideti. Kar zadeva določbe o kaznivih dejanjih zoper gospodarstvo, je kot takšne spremenjene razmere moč šteti sedanji gospodarski položaj, ki je težavnejši kot kdajkoli poprej, pa tudi sedanja prizadevanja za stabilizacijo gospodarstva, ki so odločnejša in temeljitejša kot kdajkoli poprej. Skupina določb o kaznivih dejanjih zoper gospodarstvo je torej obremenjena s posebnim preiskusnim kamnom; le-ta utegne pripeljati do novih spoznanj glede tega, ali so bile določbe nove jugoslovanske kazenske zakonodaje v resnici izdelane tako, da bo z njimi zagotovljeno učinkovito kazensko-pravno varstvo gospodarstva za razmeroma daljše obdobje.

* Ivan Bele, dipl. pravnik, mag. prava, sodnik Urvovnega sodišča SR Slovenije v Ljubljani.

¹ Kazenski zakoni zveze, republik in pokrajin, ki so začeli veljati s 1. 7. 1977; v nadaljnjem besedilu se bomo sklicevali na zvezni kazenski zakon — KZ SFRJ (Uradni list SFRJ, št. 44/76) in na kazenski zakon SR Slovenije — KZ SRS (Uradni list SR Slovenije, št. 12/77).

² Kazenski zakonik — KZ iz leta 1951 (Uradni list FLRJ, št. 13/51), ki je z več kasnejšimi spremembami in dopolnitvami veljal do 30. 6. 1977.

Gospodarstvo kot objekt kazenskopravnega varstva

Družbena zahteva za kazenskopravno varstvo ima dve sestavini: s prvo so opredeljene socialne vrednote, ki morajo biti zavarovane, druga pa se nanaša na dejanja, pred katerimi je potrebno zavarovati vrednote. Če hočemo govoriti o kaznivih dejanjih zoper gospodarstvo, morajo biti glede na pravkar omenjeno prvo sestavino najprej temeljito seznanjeni s tem, kakšen pomen ima pojem gospodarstva v luči družbenih zahtev za njegovo kazenskopravno zavarovanost.

V preteklosti je bilo pri strokovnem obravnavanju kaznivih dejanj zoper gospodarstvo pogosto čutiti prizadevanja, naj bi se ta kriminal razlagal čim širše. Po najširši razlagi naj bi tako »gospodarski kriminal« obsegal kazniva dejanja zoper narodno gospodarstvo iz XIX. poglavja KZ, kazniva dejanja zoper uradno dolžnost iz XXIV. poglavja KZ in tista kazniva dejanja iz XX. poglavja KZ, ki so storjena na škodo družbenega premoženja. Takšna široka zasnova pojma kaznivih dejanj zoper gospodarstvo v teoriji zaradi prevelikih posplošenj in notranjih protislovij ni bila nikoli sprejeta. Tudi v praksi se tak širok pojem ni pokazal kot koristen, saj nanj ni bilo mogoče opreti kakšnega smotrnega načrtovanja dejavnosti za zatiranje kriminala. Zanimivo je, da nova jugoslovanska kazenska zakonodaja, ki je prevzela številne izkušnje prakse, omenjene široke neformalne označbe kaznivih dejanj zoper gospodarstvo ni upoštevala. Tako je v XXVIII. poglavju KZ SFRJ pod imenom »kazniva dejanja zoper gospodarstvo in enotnost jugoslovanskega trga« združeno manjše število inkriminiranih dejanj, ki so se vedno štela kot kazniva dejanja zoper gospodarstvo »strictu sensu«. Podobno stališče je sprejeto tudi v KZ SRS, ki ni prevzel imena XIX. poglavja KZ »kazniva dejanja zoper gospodarstvo«; ob upoštevanju, da to ime ustreza le manjšemu delu kaznivih dejanj, ima ista skupina določb v XIV. poglavju KZ SRS primerno širše ime »kazniva dejanja zoper upravljanje družbenih sredstev in naravna bogastva«. Kazniva dejanja zoper gospodarstvo sestavljajo samo ožjo neformalno skupino v tem širokem poglavju. Tako se že samo iz naslovov poglavij v kazenski zakonodaji vidi, da je treba pojem kaznivih dejanj zoper gospodarstvo razlagati prej ozko kot široko. Pravzaprav se ta kazniva dejanja nanašajo na zavarovani objekt iste vrste in istega obsega,

kakor ga poznajo predpisi o gospodarskih prestopkih in o gospodarskih prekrških.

Z navedbo, da je treba pojem gospodarstva razlagati ožje, seveda vsebina tega pojma, kakor je pozna kazensko pravo, še ni dovolj jasno prikazana. Vsekakor je koristno pregledati še, kako je pravzaprav pojem gospodarstva uporabljen v posameznih kazenskopravnih določbah. V tej smeri je moč ugotoviti, da so navedeni v 126. členu KZ SFRJ »objekt, ki je precejšnjega pomena za gospodarstvo«, v 168. in 169. členu KZ SFRJ »motnje v gospodarstvu«, v 45. členu KZ SRS »vodenje ali nadzorstvo gospodarskega procesa«, v 114. členu in drugih členih KZ SFRJ »gospodarska moč države«, v 250. členu KZ SFRJ »gospodarski promet« itd. Iz vseh teh izrazov se sme povzeti, da ima kazenska zakonodaja pri pojmu gospodarstva v mislih dinamično, stvarno, racionalno vodeno ter kakovostno in količinsko merljivo družbeno dejavnost. Med več širšimi ali ožjimi definicijami gospodarstva se v zahtevah družbe za kazenskopravno varstvo gospodarstva torej pojavlja tista, po kateri ta pojem pomeni organizirano dejavnost pridobivanja, menjave in porabe materialnih dobrin v določeni družbi.³

Označbe, da gre pri zgoraj prikazani skupini določb za kazniva dejanja zoper gospodarstvo »stritcu sensu« ali za »prava« kazniva dejanja te vrste ipd., so nepotrebne. Če si kdo zamišlja kakšno drugačno neformalno skupino kaznivih dejanj, pri tem očitno upošteva take opredelitve pojma gospodarstva, ki jih kazenska zakonodaja ne pozna.

Sestavine družbene nevarnosti kaznivih dejanj zoper gospodarstvo

Glede svoje druge komponente, se pravi glede določanja, katera družbi nevarna dejanja so kazniva dejanja, družbene zahteve za kazenskopravno varstvo pri pripravah in izdaji kazenskih zakonov učinkujejo kot »motivi za inkriminacijo«. Med temi motivi, ki jih je moči na podlagi izdanih kazenskih zakonov dokaj jasno obnoviti, bi iz kazenskopravnega varstva gospodarstva kazalo omeniti kot najpomembnejše tole:

— V kazenski zakonodaji je upoštevano predvsem, da posamezni subjekti ob vključevanju v gospodarska dogajanja storijo dejanja, ki ogro-

žajo delovanje gospodarstva kot celote v določeni družbi. Ta razlog je pravzaprav navzoč v vseh inkriminacijah, razlika je le v tem, da je pri nekaterih izrecno poudarjen (npr. s predpisano prepovedano posledico v obliki gospodarske motnje), pri drugih pa je skrit v ozadju.

Ogrožanje delovanja gospodarstva nima vselej enakega pomena kot povzročanje materialne škode. Vsaka motnja v gospodarstvu je škodljiva, ni pa vsaka škoda že vzrok za motnjo.

Kot posebno obliko motenj v gospodarstvu naše družbe je treba šteti kršitve enotnosti jugoslovskega trga.

— Tudi za gospodarstvo velja, da je treba zatirati takšno ravnanje, ki je sicer v odnosih med ljudmi ovrednoteno kot družbeno nesprejemljivo (uporaba sile, grožnje, preslepitev itd.).

— Nedvomno je gibalno vsakega gospodarstva prizadevanje za materialne koristi. To prizadevanje pa ima tudi slabo stran. Z načeli socialistične samoupravne družbe je nezdružljivo vsako takšno ravnanje, s katerim kdo — posameznik ali kolektiv — jemlje drugemu pravico upravljanja s sredstvi, ki jih je ustvaril s svojim delom.

— Vsaka država ureja gospodarstvo s predpisi, upoštevajoč pri tem razredne temelje gospodarskopolitične ureditve. V naši socialistični samoupravni družbi predpise države nadomeščajo oziroma dopolnjujejo samoupravni sporazumi in samoupravni splošni akti, ki jih sprejemajo organizacije združenega dela in druge družbene pravne osebe. Gledano s tega zornega kota je kazensko pravo lahko tudi učinkovito sredstvo, s katerim se zagotavlja potrebno spoštovanje predpisov v gospodarstvu. Pri takem motivu inkriminacije pa je potrebna velika previdnost: gospodarstvo, ki je predvsem ustvarjalna dejavnost, je lahko pod pritiskom premočnega zatiranja povsem onemogočeno. Upoštevati je treba, da gospodarstvo tudi samo poraja vzroke za protipravna dejanja, zoper katera se je večkrat bolje kakor s prisilo odzvati s sredstvi gospodarskega posega. Tisti, ki je storil protipravno dejanje v gospodarstvu, je velikokrat bil samo prisiljen pridružiti se splošnim tokovom, ker bi sicer ostal na robu gospodarske učinkovitosti. Zagotovo ne bi bilo umestno, če bi se v določenem obdobju gospodarstvo zaradi splošno razširjenih protipravnih dejanj naenkrat »obglavilo« za celotni sloj vodilnega osebja. Veljati bi torej morala kriminalnopolitična pravila, naj se avtoriteta gospodarskih predpisov varuje s kazenskopravnimi določbami takrat, kadar gre za pred-

³ Slovar slovenskega knjižnega jezika, I. knjiga, Slovenska akademija znanosti in umetnosti — Državna založba Slovenije, Ljubljana 1970, str. 729.

pise odločilnega pomena in kadar druga, manj prisilna sredstva, ne zadoščajo. S tega vidika je tudi umestno biti zadržan glede predlogov, da bi se gospodarski prestopki odpravili oziroma spremenili deloma v prekrške, deloma v kazniva dejanja, pri čemer bi kot storilci kaznivih dejanj lahko nastopale tudi pravne osebe. Z gospodarskimi prestopki bi bilo namreč izgubljeno pomembno blažje sredstvo za preprečevanje ne-discipline v gospodarstvu.

Pripombe k nekaterim določbam:

Za nekatera kazniva dejanja zoper gospodarstvo se sme ugotoviti, da so kazenski postopki zanje redki oziroma jih sploh ni, nasprotno temu pa med ljudmi na splošno vlada prepričanje, da je družbi nevarnih dejanj te vrste veliko. Izbrali smo tri kazniva dejanja, za katera take ugotovitve nedvomno držijo; kršitev enakopravnosti pri opravljanju gospodarske dejavnosti po 161. členu KZ SFRJ, kupčevanje z zlatim denarjem, tujo valuto in devizami po 167. členu KZ SFRJ in kršitev predpisov o cenah po 137. členu KZ SRS. Pri vsej celoti možnih vzrokov, ki lahko vplivajo na to, da družbi nevarna dejanja ne pridejo pred sodišče, pa čeprav naj bi bilo njihovo zatiranje še posebej pomembno za stabilizacijo gospodarstva, ni mogoče izključiti možnosti, da so za takšne položaje delno skrivne tudi neustrezne določbe kazenske materialne zakonodaje. O vsaki izmed prej omenjenih treh določb se sme pripomniti, da vsebuje takšne pomanjkljivosti, ki upravičeno vzbujajo dvome o umestnosti in potrebnosti uporabe prava v stvarnosti.

— Na podlagi pooblastila iz 12. točke 281. člena Ustave SFRJ je v XVIII. poglavju KZ SFRJ sočasno s kaznivimi dejanji zoper gospodarstvo, s katerimi se kršijo zvezni predpisi, vnešena tudi posebna ožja skupina kaznivih dejanj zoper enotnost jugoslovanskega trga (161., 162. in 163. člena KZ SFRJ). Pri določbi najsplošnejše narave, to je pri določbi o kaznivem dejanju kršitve enakopravnosti pri opravljanju gospodarske dejavnosti po 161. členu KZ SFRJ, se opazi, da je bila sprejeta z neposrednim povzemanjem vsebine iz ustavne določbe, brez samostojnega opredeljevanja pojavov v družbi. Pojmi »omejitev svobodnega gibanja in združevanja dela in sredstev«, »spravljanje organizacije združenega dela v neenakopraven položaj« ter »omejitev svobodne menjave blaga in storitev«, s katerimi KZ SFRJ sočasno označuje samo izvr-

šitveno dejanje in posledico kaznivega dejanja — so kratko malo preneseni iz besedil 254. in 255. člena Ustave SFRJ. S takim prenašanjem kazenskopravna norma zagotovo izgublja konkretnost in aplikativnost kot svoji značilni lastnosti ter namesto njiju prevzema lastnosti ustavnopravnih norm — abstraktnost in splošno regulativnost. Na dlani je, da spremenjena narava kazenskopravne norme vse prej kot ugodno vpliva na njeno uporabo v praksi. Odkrivanje kaznivih dejanj običajno poteka tako, da se najprej zve za nastanek posledice, nato pa se začne raziskovati, kdo in na kakšen način jo je povzročil. Odkrivanje kaznivega dejanja po 161. členu KZ SFRJ je nedvomno veliko bolj zapleteno. Posledico tega kaznivega dejanja, ki je določena z izrazito abstraktnimi pojmi, prevzetimi iz ustavnih določb (izjema glede tega je oblika storitve kaznivega dejanja, da kdo »odreče ali omeji organizaciji združenega dela pravico, da bi se na nekem območju ukvarjala s prometom blaga in storitev«), je predvidoma možno ugotoviti le na podlagi temeljite razčlenbe stanja na določenem območju ali v določeni panogi jugoslovanskega trga. Če se pa že nekako ugotovi takšna abstraktna posledica, pa se pojavi nova težava, kako nastanek te posledice vzročno in krivdno povezovati z določenim dejanjem določene osebe. Ta težava je spričo dejstva, da omenjene abstraktne posledice praviloma izhajajo iz skupka formalnih in neformalnih aktov in dejanj različnih organov in posameznikov, povečini nerešljiva. Dispozicija določbe iz 161. člena KZ SFRJ bi bolj ustrezala zahtevam za ugotavljanje politične kakor kazenskopravne odgovornosti.

Določba 161. člena KZ SFRJ bi bila nekoliko bolj uporabna, če bi bilo v njej vsaj primeroma naštetih več posameznih dejanj in posameznih posledic, ki bi jih bilo mogoče všteti v sedaj popolnoma abstraktne predpisane znake kaznivega dejanja.

»Omejitev svobodnega gibanja in združevanja dela in sredstev« ali »omejitev svobodne menjave blaga in storitev« pravzaprav pomeni že nastanek takšne posledice, pri kateri je že prišlo do okrnitve (morda celo nepopravljive) z ustavo določenih temeljev enotnosti jugoslovanskega trga (252. člen ustave SFRJ). S to posledico po 161. členu KZ SFRJ kazenskopravno varstvo enotnosti jugoslovanskega trga nastopa izredno pozno — šele z začetkom likvidiranja tega objekta kazenskopravnega varstva. Opozoriti je treba, da Ustava SFRJ v 255. členu razglaša kot protipravno vsako dejanje, ki bi merilo na pre-

prečevanje svobodnega gibanja in združevanja dela in sredstev ter svobodne menjave blaga in storitev, torej razglasa kot protipravno že samo pripravlanje napadov na to vrednoto. Kazenski zakon bi brez zadržkov mogel predvideti, da je kaznivo dejanje podano že s samim ogrožanjem temeljev enotnosti jugoslovanskega trga. Verjetno bi se dalo naštetih veliko takšnih ogroževalnih dejanj — nekaj jih je že naštetih v 20. do 22. členu zakona o temeljih poslovanja organizacij združenega dela na področju blagovnega prometa in storitev v blagovnem prometu ter o sistemu ukrepov, s katerimi se preprečuje spodkopavanje enotnosti jugoslovanskega trga na tem področju (Uradni list SFRJ, št. 43/76). Ob upoštevanju, da je z zakonom predpisan sistem ukrepov za varstvo enotnosti jugoslovanskega trga, pa bi seveda kazalo opraviti izbiro, po kateri bi bili kot kazniva dejanja določeni le najbolj grobi primeri napada na to vrednoto, zoper katere vsi ostali ukrepi niso dovolj učinkoviti.

— Že celo pred novelo KZ iz leta 1959 so bili izraženi pomisleki, ali je primerno, da se po 234. členu KZ štejeta kot kaznivo dejanje že sam nakup in prodaja tuje valute, ki potekata mimo banke. Ni dvoma, da je takšno ravnanje protipravno, vprašljivo pa je, ali je tudi družbeno nevarno. Kljub vsem pomislekom je bilo tudi v 167. členu KZ SFRJ kupovanje in prodaja tuje valute določeno kot kaznivo dejanje. Prej veljavna določba iz 234. člena KZ je bila dopolnjena toliko, da tako dejanje po 167. členu KZ SFRJ pomeni kaznivo dejanje s pogojem, če gre za tujo valuto v vrednosti nad 10 000 din.

Že pred izdajo KZ SFRJ sta nakup in prodaja tuje valute postala dokaj razširjen pojav. Do tega je očitno prišlo zaradi splošnega prepričanja občanov, da goli nakup ali prodaja tuje valute ne moreta resneje ogroziti družbenih koristi. V resnici se je tudi pokazalo, da zaradi splošne razširjenosti nakupa in prodaje ne prihaja do motenj v gospodarstvu. Tuja valuta namreč ne ostaja odtegnjena družbenemu razpolaganju, ker jo občani nalagajo na devizne račune pri banki, k čemur so vzpodbujeni že s samim obračunavanjem obresti. Stališče, da naj bi bilo za nastop družbene nevarnosti pomembno, da je vrednost tuje valute preseгла 10 000 din, ni nič kaj prepričljivo.

Naraščanje deviznih hranilnih vlog občanov se je nadaljevalo tudi po uveljavitvi KZ SFRJ. K temu, da so sredstva na deviznih računih občanov eden pomembnih virov za izpolnjevanje obveznosti države iz gospodarskih odnosov s

tujino, je očitno prispevala tudi okoliščina, da se določba 167. člena KZ SFRJ ni na veliko uporabljala. Znano je, da je poizvedovanje organov odkrivanja v nekaterih primerih povzročilo preplah, pri katerem je grozilo, da bodo banke izgubile del prepotrebnih zalog deviznih sredstev na računih občanov. Tako je prišlo do nevzdržnega položaja, da uporaba kazenskopravne norme lahko sama povzroči prav tiste posledice, ki naj bi jih preprečevala. Trg s tujo valuto nedvomno mora biti pod nadzorstvom in tudi kazenskopravno zavarovan, vendar ne na takšen način. Glede kazenskopravnega varstva kaže ponoviti že večkrat dane predloge, naj bi bilo kaznivo dejanje omejeno le na trgovanje s tujo valuto kot posebno obliko nedovoljene trgovine.

— Nova jugoslovanska kazenska zakonodaja ni sprejela nekaterih določb o kaznivih dejanjih zoper gospodarstvo iz prej veljavnega kazenskega zakona z obrazložitvijo, da je takšno ravnanje že določeno kot gospodarski prestopki ali prekršek. Takšna obrazložitev bi lahko veljala tudi za določbo iz 227. člena KZ, vendar pa to kaznivo dejanje ni bilo dekriminirano. Res pa je, da kršitev predpisov o cenah v novi kazenski zakonodaji tudi ni določena v povsem nespremenjeni obliki. Za obstoj kaznivega dejanja po 137. členu KZ SRS se zahteva, da so cene ne samo višje, ampak »precej višje« od predpisanih ali dogovorjenih. Ob sprejemanju te določbe je bilo bržkone mišljeno, da je z oznažbo »precej višja cena« podano pravšnje merilo za razločevanje med kaznivimi dejanji kot družbeno nevarnimi dejanji ter drugimi prestopki, za katerih kaznivost zadošča že sama formalna kršitev zakona.

Razmeroma pogosti pojavi zviševanja cen v zadnjih letih kažejo, da iz podatkov o velikosti povišane cene še ne izhajajo zadovoljiva merila za vrednotenje družbene nevarnosti. Obstojita dve osnovni vrsti poviševanj cen: a) takšna, ki zmorejo sprožiti (prek povečevanja življenjskih stroškov, materialnih stroškov proizvodnje itd.) verižne procese naraščanja splošne ravni cen, ter b) takšna, ki te možnosti nimajo. Motnje v gospodarstvu lahko povzročijo le povišanje cen pod a), in to celo v primerih, ko ne gre za precejšnje povišanje. Nasprotno pa pri povišanju cen pod b), pa četudi je precejšnje, ni videti takšne nevarnosti.

Ne sme se spregledati tudi različnih možnih stopenj družbenih nevarnosti, izhajajočih iz različnih pobud za poviševanje cen. Povišanje cen je vsekakor eden izmed načinov prilaščanja re-

zultatov tujega dela. Po drugi plati pa je poviševanje cen lahko tudi način obrambe pred odtujevanjem rezultatov lastnega dela. Velikokrat se navaja, da se je organizacija združenega dela lahko rešila izgub in nevarnosti propada samo s kršitvijo predpisov o cenah. Sestavina družbene nevarnosti je videti samo v koristoljubnih nagibih, ne pa tudi v nagibih odvracanja škode. Pri razlikovanju med obema vrstama nagibov obseg povišanja cen nima nobenega posebnega pomena.

Poviševanje cen često spremljajo tudi razni drugi odklonski pojavi, kot so ustvarjanje ali izražanje privilegirane položaja, izsiljevanje naročnikov, ki nimajo možnosti takoj najti drugega dobavitelja, goljufanje potrošnikov s ponujanjem blaga po nižjih cenah ter s kasnejšim zahtevanjem višje cene ob dobavi blaga itd. Vsi ti spremljajoči pojavi so očitno bolj pomembni za opredeljevanje družbene nevarnosti kot pa sam obseg povišanja cen.

Posledice razlik med družbenimi zahtevami in zakonom

Za prej omenjene tri določbe iz posebnega dela kazenske materialne zakonodaje smo ugotovili, da so pomanjkljive bodisi glede vrednotenja bodisi glede izražanja družbenih zahtev za kazenskopravno varstvo gospodarstva. Podobne pomanjkljivosti bi bilo moč najti še pri nekaterih drugih določbah o kaznivih dejanjih zoper gospodarstvo, toda le-teh spričo njihove manj izrazite aktualnosti ne bomo obravnavali. Temeljna posledica ugotovljenih pomanjkljivosti je v tem, da kazenski zakon sam onemogoča dosledno in enakopravno uporabo sankcij zoper storilca družbi nevarnih dejanj. Če je kazenska zakonodaja sprejela formalno-materialno pojmovanje kaznivega dejanja, potem ne bi smela dopuščati, da so v zakonu po eni strani določena kot kazniva dejanja nekatera dejanja, ki niso družbi nevarna, po drugi strani pa nekatera podobna dejanja, ki so nedvomno družbi nevarna, niso inkriminirana. Nepravilno je, če se odpravljajo takih nasprotij kratko malo prepušča praksi. Zmotno je mnenje, da praksa lahko v zakonu zajeto vrednotenje družbene nevarnosti popravlja z uporabo določbe iz 2. odstavka 8. člena KZ SFRJ. Pri prej opisani pomanjkljivosti te določbe ni moč uporabiti, saj vendar ne gre za to, da posamezno dejanje določenega storilca ne bi bilo družbi nevarno, marveč gre za to, da

nasploh niso družbi nevarne pojavne oblike, ki so v zakonu predpisane kot kaznivo dejanje. Sicer pa praksa lahko z uporabo določbe iz 2. odstavka 8. člena KZ SFRJ popravlja pomanjkljivost zakona samo v eni smeri: lahko samo izreče, da ni kaznivega dejanja, ne more pa predpisati, kaj sploh je kaznivo dejanje, le-to sme storiti le zakon. Tudi v takšnem položaju, ko je npr. pri določbi 161. člena KZ SFRJ kaznivo dejanje v zakonu navedeno le v abstraktni obliki, brez določenosti zakonitih znakov v njih pravem pomenu, praksa ne more sama odpravljati pomanjkljivosti. V zvezi s kaznivim dejanjem po 161. členu KZ SFRJ je treba opozoriti še na to, da so subjekt kaznivega dejanja osebe, ki zlorabijo svoj uradni položaj ali pravice ali izrabijo svoj družbeni položaj ali vpliv. Kot storilci torej pridejo v poštev nosilci pomembnih družbenih funkcij. V takih okoliščinah pa je še posebej važno, da že sam zakon natančno pove, s kakšnimi dejanji in kdo lahko stori kaznivo dejanje, ne pa da je to prepuščeno izboru organov, ki morajo uporabljati zakon.

Ne nazadnje je neugodna posledica neustreznega vrednotenja ali izražanja družbenih zahtev tudi v tem, da pri takšnem zakonu ni pričakovati preprečevalnih učinkov v smeri krepitve morale socialistične samoupravne družbe ter vplivanja na razvoj družbene odgovornosti in discipline občanov.

LITERATURA

1. Bačić, F.: Krivično pravo, posebni dio (I), Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb 1979, s. 149—154.
2. Bavcon, L.: Nekateri značilnosti kazenskega zakona SR Slovenije, uvodni članek k posebni izdaji KZ SRS, ČZ Uradni list SR Slovenije, Ljubljana 1978, s. LI—LIV.
3. Bele, I.: Kazenskopravno varstvo družbene lastnine in samoupravljanja, Center za samoupravno normativno dejavnost — 57, Ljubljana 1980, s. 138—154.
4. Dorđević, M.: Krivičnoppravna zaštita jedinstva jugoslovanskog tržišta, JRKiK, Beograd — 12, (1974) 4, s. 595—605.
5. Kobe, P.: Krivična djela protiv privrede, JRKiK Beograd — 13 (1975) 4, s. 585—611.
6. Kovačević, M.: Osnovni oblici sudske zaštite jedinstvenog jugoslovenskog tržišta, Radni odnosi i samoupravljanja, Beograd 10 (1979) 3, s. 22—27.
7. Mandić, O.: Sistem i interpretacija prava, Narodne novine, Zagreb 1971, s. 6—38.
8. Skobir, A.: Subjekti privrednih krivičnih djela JRKiK, Beograd 7 (1969) 4, s. 553—567.
9. Srežentić, N.: Problemi privrednih delikata, Arhiv za pravne i društvene nauke, Beograd 10 (1954) 4, 3—4, s. 336—362.

UDC 343.211.2:343.53

Social Claims Regarding Penal Protection of Economy

Bele Ivan, Master of Science, Judge, Superior Court of Socialist Republic of Slovenia, Ljubljana

The starting point of the present article is the doubt that social claims which concern the penal protection of the economy are not always adequately incorporated in substantive criminal legislation. One reason for the doubt is on the one hand the fact that economic offences are rarely enforced and on the other hand there is prevailing public opinion about the wide-spread nature of these offences. In evaluation there must be a limitation to only those offences which in fact threaten the economy as an activity of acquiring, changing and consuming material goods. Penal protection ought to refer to the

menace of disturbances in economic functioning or to the transmission of general forms of antisocial behavior to the economy. With a necessary precaution a more serious violation of discipline in the implementation of important economic regulations could also become a reason for incrimination. In some cases it can be observed that social dangerousness is not evaluated enough in legal norms or that the estimation is expressed in an inadequate form. Such deficiencies can be one of the reasons why legal norms are applied inconsistently and why they lack a necessary preventive purpose.